
Mysterie: Black Liberators in bevrijd Nederland

Zwarte en witte Amerikaanse bevrijders en hun contacten met de bevrijde bevolking van Zuid-Limburg, 1944-1945.

Lesoverzicht

Korte omschrijving

De laatste jaren neemt de aandacht voor de verzwegen verhalen van het Nederlands verleden toe. Daardoor komen lacunes in de geschiedschrijving aan de oppervlakte. Een van deze verzwegen geschiedenissen betreft de zwarte Amerikanen die hielpen bij de bevrijding van Europa en de kinderen van deze zwarte bevrijders. In de geschiedenisboeken en films over de bevrijding van ons land en de rest van West-Europa (1944-1945) is de bevrijder veelal een witte soldaat van Amerikaanse, Britse of Canadese afkomst. Vooral interviews met ooggetuigen uit de bevrijdingstijd in Zuid-Limburg toonden aan dat de bevolking daar destijds contact had met zwarte Amerikaanse soldaten. Ze werden daardoor geconfronteerd met de rassenscheiding in het Amerikaanse leger.

Deze werkvorm biedt leerlingen inzicht in de diversiteit aan ervaringen en opvattingen over de zwarte Amerikaanse soldaten van destijds en ook over de bevrijdingskinderen van kleur die in 1945-1946 werden geboren. Het laat zien hoe er naast goed en fout gedrag soms ook een grijs gebied is in wat acceptabel was destijds. Dat gebied werd mede bepaald door de specifieke historische context. De werkvorm stimuleert leerlingen om zelf na te denken over de implicaties van gedachtes en bijbehorende keuzes, over ideeën over wat 'normaal' is in de omgang met elkaar en hoe zij daar zelf tegenover staan.

Onderwerp

De onderlinge relatie tussen de zwarte en witte Amerikaanse bevrijders en hun contacten met de bevrijde bevolking van Zuid-Limburg, 1944-1945.

Activiteit

Leerlingen onderzoeken hoe zwarte en witte Amerikaanse soldaten met elkaar omgingen en welke beeldvorming daarover ontstond bij de bevrijde bevolking van Zuid-Limburg. Hoe rechtvaardigden de witte Amerikaanse soldaten hun gedrag en hoe ervoer de bevrijde bevolking het als er kinderen van bevrijders werden geboren? Middels deze werkvorm denken de leerlingen na over de vraag welk gedrag zij zelf wel en niet 'normaal' vinden, toen en vandaag de dag.

Tijdsduur

100 minuten

Doelen

- Leerlingen doen in dit mysterie kennis op over een onbekend aspect van de bevrijding van Nederland: de omgang tussen zwarte bevrijders en witte bevrijders.
- Leerlingen ervaren dat mensen met een andere (sociale) achtergrond de bevrijding anders ervaren hebben.
- Leerlingen krijgen inzicht in de manier waarop mensen met een andere huidskleur met elkaar omgaan.
- Leerlingen realiseren zich dat in tijden van conflict/oorlog mogelijk andere waarden en normen gehanteerd worden dan in andere tijden.
- Leerlingen realiseren zich dat in andere historische perioden, andere waarden en normen golden dan op dit moment (presentisme).
- Leerlingen geven betekenis aan het verleden.
- Leerlingen realiseren zich dat de verschillen tussen samenlevingen die ogenschijnlijk op elkaar lijken, enorm kunnen zijn.
- Leerlingen analyseren en vergelijken bronnen en selecteren hieruit informatie om tot een beargumenteerd antwoord op een onderzoeksvraag te komen.
- Leerlingen analyseren verschillende bronnen over vergelijkbare gebeurtenissen en komen zo tot het inzicht dat geschiedenis een constructie van het verleden is.

Kenmerkende aspecten

De opdracht sluit direct aan bij de twee kenmerkende aspecten uit de bovenbouw havo-vwo: 'het voeren van twee wereldoorlogen' en de bevrijding die een einde maakt aan 'de Duitse bezetting van Nederland'. Deze opdracht maakt het mogelijk om op een andere manier om te gaan met het kenmerkende aspect 'racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op de joden', want uit de opdracht zal blijken dat racisme en discriminatie in die tijd plaatsvindt in een democratisch land als de Verenigde Staten van Amerika.

Beginsituatie

Bovenbouw havo-vwo. De opdracht kan worden gebruikt ter introductie op het onderwerp (gebruik dan de context uit de leerlinginstructie), maar ook ter verdieping.

Vorbereiden

- Maak groepjes van elk drie leerlingen en zet drie stoelen achter twee tafels.
- Kopieer en knip voor elke groep een envelop met bronnenkaarten.
- Kopieer voor elke groep de leerlinginstructie en de invulbladen.
- Print het document ***Bespreking over het gevaar van toenemende prostitutie na de bevrijding*** voor elke groep uit.

Instrueren

Wat: We gaan vandaag de bevrijding van Nederland behandelen met behulp van een opdracht, waarbij we stilstaan bij de bevrijding van Zuid-Limburg. Wat is daar bijzonder aan? Zij waren als eerste bevrijd en na de mislukking van Operatie Market Garden werd Zuid-Limburg een militaire opslagplaats voor oorlogsmateriaal, bedoeld voor de opmars naar Duitsland. Hierdoor waren er veel servicetroepen gelegerd. Deze servicetroepen bestonden uit zwarte soldaten. Het werd zichtbaar hoe zwarte en witte bevrijders onderling met elkaar omgingen en met de lokale bevolking.

Hoe: Door het bestuderen van diverse bronnen, zoals brief- en dagboekfragmenten, interviews en fotomateriaal gaan jullie proberen antwoord te vinden op verschillende vragen.

Waarom: Door informatie uit bronnen te selecteren oefen je met een belangrijke historische vaardigheid. Bovendien is het onderwerp een onbekend onderdeel uit de Nederlandse geschiedenis. Het is goed om hier kennis van te nemen en helpt misschien om jouw eigen beeld van de bevrijding bij te stellen. Bovendien kan het inzicht geven in hoe we vandaag met elkaar omgaan.

Uitvoeren

- Deel de envelop, leerlinginstructie en de invulbladen uit. Neem de instructie gezamenlijk door. Zet de leerlingen vervolgens in groepjes aan het werk.
- Na 10 minuten volgt een tussenbespreking die gericht is op de eerste vraag. De docent laat *verschillende* antwoorden aan bod komen en spoort de leerlingen steeds aan om naar de bronnen te verwijzen.
- De docent loopt rond om de groepen te begeleiden en om eventuele vragen te beantwoorden. Vergelijk tijdens het rondlopen de verschillende werkwijzen tussen en discussies binnen de groepjes; dit biedt nuttige informatie voor de nabespreking.
- Zorg ervoor dat je ongeveer een kwartier tot 10 minuten voor het einde van de les begint aan de nabespreking. Zeker als je nog een klassengesprek wilt gaan voeren over discriminatie in het algemeen, etnisch profileren bij de politie, of de positie van de hedendaagse zwarte gemeenschap in Amerika, is het verstandig om hier tijdig mee te beginnen.

Een andere aanpak bij de uitvoering

- Het is mogelijk om de verschillende groepjes deelonderwerpen te laten aanpakken en daarna aan elkaar verslag uit te laten brengen. Het gegeven mondeling advies/verslag kan dan door leerlingen en/of de docent van feedback voorzien worden.
- Het is ook mogelijk om de verschillende groepen elkaars maatregelen te laten beoordelen. Zijn deze realistisch, nuttig en komen ze overeen met het eigen advies?

Nabespreken

Voordat de bespreking van het advies aanvangt, deel je eerst het document **Bespreking over het gevaar van toenemende prostitutie na de bevrijding** uit. Laat de leerlingen hun eigen advies vergelijken met het advies van het Militair Gezag. Na 2 minuten start je de discussie met de vraag hoe het eigen advies verschilt met dat van het Militaire Gezag. Bespreek vervolgens de resterende vragen. Geef leerlingen de kans om op elkaar te reageren. Zorg er daarbij wel voor dat leerlingen gebruikmaken van argumenten (op basis van de bronnen) om hun standpunt te onderbouwen.

Wat: Wat hebben jullie geleerd?

- Kennis opgedaan over dit onderwerp door middel van analyse van de bronfragmenten.
- Het formuleren van een mening op basis van argumenten.

Hoe: Hoe hebben jullie dit geleerd?

- Door samen te werken ga je overleggen en wissel je argumenten uit. Hierdoor moet je argumenten gebruiken om anderen in de groep te overtuigen.

Waarom: Waarom hebben we dit gedaan?

- Het is een andere manier van werken en leren, het werkt motiverend omdat het een praktisch en interessant voorbeeld is. Hierdoor blijft de stof beter hangen.
- De manier waarop mensen naar het verleden kijken verandert steeds en daarmee veranderen ook normen en waarden. Het is maar de vraag of binnen dit onderwerp (discriminatie en racisme) zoveel veranderd is.

Vervolg

- Het analyseren van bronnen is een essentiële vaardigheid voor het vak geschiedenis, het is dus een uitstekende training voor leerlingen met het oog op het eindexamen. Het formuleren van een mening op basis van argumenten zal nog vaker terugkomen, bij het schoolvak geschiedenis, maar ook bij de vervolgopleidingen van de leerlingen.
- In de volgende les kunnen onderstaande opdrachten dienen als verwerkende opdracht. Deze zou je optioneel ook kunnen inzetten voor een praktische opdracht of werkstuk.
  - **Vwo:** kruip in de rol van journalist en schrijf een artikel voor een kwaliteitskrant of schrijf een essay.
  - **Havo:** schrijf een Wikipediapagina van het thema zwarte bevrijders en/of bevrijdingskinderen van kleur.

Black Liberators in bevrijd Nederland

Leerlinginstructie - context

Nederland was vanaf de meidagen van 1940 bezet door nazi-Duitsland. Daaraan kwam een einde met de komst van de geallieerde troepen. Op 6 juni 1944 was Operatie Overlord in gang gezet en dat resulteerde in de geallieerde landingen op de kusten van Normandië. Op 12 september 1944 werd het Zuid-Limburgse Mesch als eerste bevrijd door de 30ste Amerikaanse infanteriedivisie (bijgenaamd Old Hickory Divisie). In de loop van september en oktober 1944 bevrijdden Amerikanen, Britten, Canadezen, Polen, Fransen, Belgen en Nederlanders grote delen van het zuiden van Nederland. Het Militair Gezag nam er vervolgens het dagelijks bestuur over. Deze organisatie regeerde over de bevrijde delen van Nederland tussen 1944 en 1946 namens de Nederlandse regering in Londen. Zij riep de bevrijde bevolking met behulp van Radio Oranje op 'om rust en orde te bewaren'.

Ondanks het succes van de geallieerden, stagneerde de opmars na het mislukken van Operatie Market Garden. De brug van Arnhem kon niet veroverd worden, waardoor de Amerikaanse troepen, waaronder zwarte soldaten van de Quarter Master Service Company (QMSC), langer dan gepland in Limburg gestationeerd bleven. Het zuiden was weliswaar bevrijd, maar de rest van Nederland leed onder de Hongerwinter waarbij twintigduizend Nederlanders omkwamen. In de tussentijd veranderd Zuid-Limburg in een militaire opslagplek. In het Noord-Brabantse Budel en Gelderse Wijchen ontstond een vergelijkbare situatie. De Zuid-Limburgse bevolking sloot de Amerikaanse soldaten in de armen. Gemeenten richtten in samenwerking met de Amerikaanse legerleiding feestzalen en danslokalen in. De Amerikanen kregen volop onthaal bij mensen thuis. Met verzoeken om inkwartiering van de bevrijders stemden de meeste bewoners maar al te graag in. En dat was niet alleen vanwege de chocola, sigaretten, kousen en ingeblikt voedsel die de Amerikanen uitdeelden.

Opdracht

Het is najaar 1944. Het Militair Gezag van Nederland en oorlogspremier Gerbrandy hebben verontrustende berichten ontvangen over de situatie in het door Amerikanen bevrijde Zuid-Limburg. De katholieke kerk bericht over onstuimig gedrag van witte en zwarte Amerikaanse soldaten en voorspelt een geboortegolf aan (gekleurde) bevrijdingskinderen. Generaal-majoor mr. H.J. Kruls is namens het Militair Gezag verontrust over de eerste periode na de bevrijding, voornamelijk over de mogelijke spanningen tussen witte en zwarte Amerikaanse soldaten en vreest dat dit leidt tot rassenrellen. Premier Gerbrandy maakt zich vooral zorgen over de seksuele contacten tussen voornamelijk de zwarte soldaten en de witte bevolking. Hij is bang dat de volksgezondheid in gevaar is en dat er in de toekomst een generatie zal ontstaan die minder geaccepteerd zal worden waardoor er maatschappelijke onrust op de loer ligt.

Jullie worden door het Militair Gezag en de minister-president op pad gestuurd om onderzoek te doen naar mogelijke gevaren voor de openbare orde en de volksgezondheid in het bevrijde gebied. Jullie spreken met soldaten en de lokale bevolking en bekijken andere informatie. Op basis daarvan wordt jullie gevraagd om advies uit te brengen: moet de regering wel of geen maatregelen nemen?

Om goed advies te kunnen geven, gaan jullie eerst aan de slag met deze deelvragen:

1. Hoe verloopt de omgang tussen de verschillende bevolkingsgroepen (zwarte Amerikaanse soldaten, witte Amerikaanse soldaten en de Zuid-Limburgse bevolking) in het bevrijde deel van Nederland?
2. Welke soorten relaties ontstaan er in het bevrijde deel van Nederland?
3. Is er sprake van discriminatie en racisme in het bevrijde deel van Nederland?
4. Welke bedreigingen bestaan er voor de volksgezondheid?

Tip

Om efficiënt met elkaar samen te werken is het handig om de taken onder elkaar te verdelen. Bereken het aantal bronnen dat een persoon moet lezen, stel een voorzitter aan die ook de tijd in de gaten houdt en knopen doorhakt bij moeilijke beslissingen en een schrijver die de antwoorden noteert.

De bronnen

<p>1. Een zwarte soldaat baarde veel opzien toen hij op 2 november 1944 gewonde geallieerden verzorgde in een schuilkelder in de Kerkstraat. Ook de zwarte chauffeurs van de legervoertuigen trokken veel bekijks. Het enige dat je 's nachts van hen kon zien waren hun glimmende ogen.</p> <p>Ooggetuige Alfons Bruekers.</p>	<p>2. Achter onze wei in Margraten was heel wat gaande. Daar zien we voor het eerst zwarte mensen. Het zijn soldaten van het Amerikaanse leger. Dat vonden we heel bijzonder. Ze maakten vrachtwagens leeg die aankwamen vol met lijken, die op de modderige grond gekieperd werden.</p> <p>Matthieu Marres, Eckelrade.</p>
<p>3. 'Zwarte soldaten zijn dom, niet beschaafd, niet intelligent.' Van een andere soldaat herinnert zij zich de woorden: 'Wij gaan echt niet zitten op een stoel waarop een zwarte heeft gezeten.' En als een zwarte soldaat ergens binnenkwam waar witten waren, klonk het: 'He has to leave.'</p> <p>Mevrouw Van Lent-Daemen, Cadier en Keer.</p>	<p>4. Weet je, in het begin bekeken ze ons een beetje achterdochtig. We wisten van de praatjes die de ronde deden, dat zwarten een staart zouden hebben, zoals apen. Maar toen we hier een paar weken waren, werden we overladen met alle mogelijke Nederlandse vriendelijkheid.</p> <p>Henry VanLandingham, chauffeur op de Redball Express.</p>
<p>5. De kinderen hebben weinig contact met de zwarte soldaten, behalve met sergeant John Edge. Hij geeft de kinderen chocola. In het begin is het voor de kinderen wat vreemd en bijzonder, die zwarte mensen in huis, maar bang zijn ze niet, want ze weten dat het bevrijders zijn.</p> <p>Mies Stassen, Sittard.</p>	<p>6. We hadden zelf totaal geen superioriteitsgevoelens ten opzichte van de zwarte bevrijders. Daarom hadden vader en moeder ook geen enkel bezwaar dat ze op bezoek kwamen, ook al waren het de eerste zwarte mensen die ze ooit ontmoetten.</p> <p>Clim Daemen, Maastricht.</p>
<p>7. De zwarte soldaten waren vaak knap en werden in het dorp als spannend ervaren, vooral door hun bijzondere huidskleur.</p> <p>Mevrouw Van Lent-Daemen, Cadier en Keer.</p>	<p>8. Na doortocht van een eenheid kleurlingen adviseerden Amerikaanse en Belgische soldaten de toiletten een extra reinigingsbeurt te geven.</p> <p>Meneer Kohlbacher.</p>

<p>9. In het dorp weet bijna iedereen dat de biologische vader van baby Karel een zwarte soldaat is.</p> <p>Anoniem.</p>	<p>10 De zwarte bevrijders, zo is algemeen bekend, nemen in Duitsland uit huizen alles mee wat los en vast zit.</p> <p>Mies Stassen, Sittard.</p>
<p>11. Er staan heel wat voertuigen vlak bij het huis van de elfjarige Peter geparkeerd. In één gebeurt iets vreselijks. Een witte soldaat misbruikt Peter en zijn zusje van negen. Ik betrap hem en geef hem aan bij de militaire politie. Hij wordt overgeplaatst.</p> <p>Ooggetuige soldaat Ken Page.</p>	<p>12. Een van mijn superieuren, een officier, kon het niet laten om neerbuigend over mijn mannen te spreken en ik gaf hem op een dag te verstaan dat niet te accepteren.</p> <p>Soldaat Harold Miller (wit) geeft leiding aan twee units zwarte soldaten.</p>
<p>13. Het heeft onze voorkeur dat officieren uit het zuiden leiding geven aan zwarte eenheden. De reden hiervoor is dat witte zuiderlingen gewend zijn om met zwarten om te gaan.</p> <p>Besluit Amerikaanse legerleiding.</p>	<p>14. De zwarte soldaten bij ons in huis waren forse mannen. Ze tilden me op en gaven me dan het gevoel dat ik kon vliegen. Vooral de soldaat die mij altijd snoep gaf, was enorm.</p> <p>Hans den Daas, Kerkrade.</p>
<p>15. Vandaag haalde zwarte soldaat Clifford ons, mij en mijn vriendin, op van school met een slee. We hebben dolle pret in de sneeuw zonder dat hij meer van mij wil.</p> <p>Gertie Spee, 15 jaar Maastricht.</p>	<p>16. Ik werkte als vrachtwagenchauffeur en werd dolverliefd op Lenie. Halsoverkop trouwden we, toen bleek dat ze zwanger was. Haar moeder accepteerde dit niet. Vlak daarna werd ik overgeplaatst naar Amerika.</p> <p>Zwarte soldaat Edward Moody.</p>
<p>17. Tegenover de kerk liggen twee cafés. Café Cornips is gereserveerd voor zwarte Amerikanen, café Leunissen voor de witte. De legerleiding heeft het zo bepaald.</p> <p>Frans Bergersteyn, Berg en Terblijt.</p>	<p>18. Ze werd met rode schoentjes en een grote strik in het haar aangekleed, alleen om van haar omgeving te horen: 'Het is een mooi kind, maar jammer dat het zwart is'.</p> <p>Anoniem.</p>

<p>19. Het komt voor dat zwarte en witte soldaten tegelijkertijd bij de familie in huis zijn. Een schuifdeur verdeelt dan de woonkamer in tweeën. Ze gebruiken ieder een eigen ingang en hebben niet in de gaten wie er zich aan de andere kant van de deur bevindt.</p> <p>Clim Daemen, Maastricht.</p>	<p>20. Ik heb niet veel goeds gezien, maar ik heb wel gezien hoe ze die mensen toch netjes begraven (...) Maar witte soldaten, die maken er hun handen niet aan vuil.</p> <p>Jean Halders, Gronsveld.</p>
<p>21. Bij bijna alle gezinnen in de buurt komen regelmatig zwarte soldaten over de vloer. Er worden heel wat vriendschappen gesloten. Niet iedereen is blij met de omgang tussen de jonge vrouwen en de soldaten. Als een buurmeisje, de dochter van een winkelier, op een keer de haren van een zwarte soldaat wast om hem de kosten van een hele bus shampoo te besparen, krijgt haar verloofde daar lucht van en hij reageert boos en jaloers.</p> <p>Gertie Spee, 15 jaar Maastricht.</p>	<p>22. Ik vind het moeilijk om te doen, maar ik ben ervan overtuigd dat u meer vergelijkbare berichten kreeg. Ons was verteld dat Engeland geen rassenscheiding kent, het komt niet van de bevolking, die is prima, maar van onze eigen officieren. Elke ontspanning die ons in contact zou kunnen brengen met de mensen hier is ons verboden. Wij zijn een negereenheid. Ik hoop zeer dat u ons kunt helpen.</p> <p>Telegram van zwarte soldaat aan de Amerikaanse First Lady, Eleanor Roosevelt.</p>
<p>23. Ik woon nu ongeveer twee maanden in The Berg en dat voelt nu meer als thuis dan Harlon Street in Buffalo. Toen wij er aankwamen, zagen we hoeveel moeite de vrouwen moesten doen om hun kinderen eten te geven. Bijna alle brothers ondersteunen een gezin. Ik zorg voor een grote boerenvrouw met zes kinderen en zorg ervoor dat ze genoeg te eten hebben.</p> <p>Henry VanLandingham, chauffeur op de Redball Express, Berg en Terblijt (The Berg).</p>	<p>24. Besluit: De gedragscode, negro policy, bij een raciaal gemengde verkering volgt zo snel als mogelijk een overplaatsing. Dit gebeurt per direct bij een zwangerschap. Afscheid nemen wordt niet toegestaan.</p> <p>Besluit Amerikaanse legerleiding.</p>

<p>25. Hier in Berg en Terblijt is het veel aangenamer dan in Valkenburg waar er voor de zwarte soldaten allerlei regels gelden: waar ze naartoe mogen en wat ze is toegestaan. Er zijn daar aparte onderkomens voor zwarte troepen, een apart ziekenhuis en een aparte ontspanningsruimte. Hier in The Berg hebben we onze eigen keuken en slaapruijnte. We kunnen gaan en staan waar we maar willen.</p> <p>Henry VanLandingham, chauffeur op de Redball Express, Berg en Terblijt (The Berg).</p>	<p>26. Op de stal was een betonnen vloer waar normaal hooi en dergelijke werd bewaard. Daar sliepen zo'n twintig zwarte soldaten. In huis zijn een paar witte militairen ondergebracht. We merkten dat de mindere baantjes, zoals keukenwerk en op wacht staan, door zwarten werden gedaan en we merkten ook wel dat er af en toe wat spanning was tussen de zwarte en witte soldaten.</p> <p>Matthieu Marres, Eckelrade.</p>
<p>27. Op straat werft Mieke van twaalf jaar klanten voor het café van haar vader. Ze neemt een aantal zwarte soldaten mee. Op dat moment drinkt daar net een groep witte soldaten een biertje. Wanneer de zwarte soldaten voorzichtig binnenkomen, worden de witte soldaten ongelofelijk boos. Ze schelden hen uit en jagen hen weg. De zwarte soldaten maken zich snel uit de voeten. Mieke roept naar de blanken: 'maar het mag van mijn vader.'</p> <p>Gré Tabbers-Verkuyl, Valkenburg.</p>	<p>28. Meisjes liepen in de buurt om chocola te vragen. De witte Amerikaanse soldaten keken neer op de zwarte mannen. Dat lieten ze ons duidelijk merken. Ze zeiden dat we niet met hen moesten omgaan. De witte soldaten zijn gehuisvest in de school. De zwarte soldaten bivakkeren in tenten op de wei.</p> <p>Mevrouw en meneer Lemmerleijn, Mesch.</p>
<p>29. Op een avond stond de zwarte soldaat Samuel op wacht voor de deur van de familie Haan. De regen viel met bakken uit de lucht. Mijn moeder bracht Samuel een stoel en een paraplu. Een witte officier beval dat hij de spullen meteen teruggaf. Moeder accepteerde dit niet en stuurde boos de witte officier weg.</p> <p>Jacques Haan, Landgraaf.</p>	<p>30. Besluit: Alle "ballast" wordt bij de operationele onderdelen weggehaald en ondergebracht in een organisatie met een zuiver ondersteunende taak, genaamd servicetroepen.</p> <p>Mei 1942, Amerikaanse legerleiding.</p>

<p>31. Op een zondagmorgen maakt de pastoor zich op de preekstoel enorm boos over het onzedelijke gedrag dat hij waarneemt. In donkere hoekjes rond de kerk wordt gevreeën, zelfs tegen de kerkdeur aan. Hij roept de ouders op hun dochters thuis te houden. De waarschuwing landt niet overal. Dat blijkt later, als in het dorp enkele zwarte bevrijdingskinderen geboren worden.</p> <p>Harrie Rouvroye, Elsloo.</p>	<p>32. Naar de winkel kwamen steeds meer zwarte soldaten om een portret te laten maken voor thuis. Bijna dagelijks stonden ze in lange rijen te wachten op hun beurt. De witte soldaten kregen dat door en wilden ook op de foto en ze eisten voorrang. Dat leidde tot vechtpartijtjes. Daarom besloot ik om aparte dagen aan te wijzen voor zwarte en witte soldaten, zodat ik zonder gedonder voor mijn winkel foto's kon maken.</p> <p>Fotograaf Wijnands, Maastricht.</p>
<p>33. Voor de bevrijding had de propaganda van Hitler ons juist gewaarschuwd voor de komst van zwarte Amerikanen. Het zouden menseneters zijn. In plaats van mensen te eten, brachten ze juist eten!</p> <p>Mia Bastiaans, Maastricht.</p>	<p>34. Wanneer de zwarte soldaten 's avonds uit Duitsland terugkeerden in het dorp, waren ze erg rumoerig. Het waren echte druktemakers.</p> <p>Mevrouw en meneer Lemmerleijn, Mesch.</p>
<p>35. Wat me altijd bevreemd heeft, is dat de mensen in de buurt geen weet hadden van de inkwartiering van zwarte bevrijders bij ons in de winkel.</p> <p>Mies Stassen, Sittard.</p>	<p>36. Er gaat het gerucht dat hoerenmadam D. goede zaken doet. Ze heeft zwarte soldaten als klant. Sommigen zeggen zelfs dat er een aantal zwarte kinderen geboren werden.</p> <p>Anoniem, Maastricht.</p>
<p>37. Wat ik niet weet, is of Belgen, Fransen en Britten de zwarte manschappen werkelijk ooit als gelijken van de blanken beschouwd hebben. Onze rol in de bevrijding werd vast gewaardeerd, maar als je geen geweer had om iemand neer te schieten, was je toch geen echte bevrijder.</p> <p>Zwarte sergeant Jefferson Wiggins.</p>	<p>38. Met hulp van mijn moeder en veel oefenen lukte het de zwarte soldaat zijn naam zelf op papier te zetten. Hij was toen zo blij, dat ze hem vanaf dat moment Happy noemden. Ze behandelde zwart en wit niet anders.</p> <p>Frans Bergersteyn, Berg en Terblijt.</p>

<p>39. Ik was niet de enige in Nieuwenhagen die uitbundig feestte tijdens de bevrijdingsfeesten. Daar kwam ik een knappe zwarte soldaat tegen, genaamd Edward Brown (84ste infanteriedivisie). Ik word verliefd maar ik ben ook getrouwd. Wat ik dan nog niet weet, is dat Edward verder Duitsland ingaat en dat ik zwanger ben van hem.</p> <p>Wanda van der Kleij, Nieuwenhagen.</p>	<p>40. Eindelijk! De oorlog was voorbij en net zoals vele jonge vrouwen deed ik mee aan de bevrijdingsfeesten. Uiteindelijk bleek ik zwanger te zijn en ik wist niet wie de vader was. Het zou van mijn echtgenoot kunnen zijn, maar dan klopte de huidskleur niet. Tijdens de seks gebruikte ik geen voorbehoedsmiddelen en liep ik een geslachtsziekte op. Daardoor werd mijn zontje Robert geboren met een licht beschadigd rechteroog. Mijn echtgenoot Jack heeft Robert erkend.</p> <p>Annie Joosten, Nieuwenhagerheide.</p>
<p>41. Onze kleurlingencompagnie had uitsluitend aangename kerels. Ze kwamen hoofdzakelijk uit het Zuiden en zij werkten hard als zij daartoe aangespoord werden. De jongens aten de hele dag door. Als het niet de gewone kost was, dan wel de knollen van het veld, appels, peren, zelfs rauwe aardappelen en kool. Het was onbelangrijk wat voor voedsel het was, als er maar voldoende van was. Zij hielden ervan om naar hun werk te marcheren en stapten 's ochtends trots met een krachtig een-twee marcherend door het dorp.</p> <p>Amerikaanse kapitein Joseph James Shomon. Commandant van de 611th Graves Registration Company.</p>	<p>42. Wegens zeer grote ergernis, die door de Maastrichtse meisjes gegeven werd, moest de overheid er zelfs toe overgaan zeer beperkende bepalingen vast te stellen, wat betreft het verblijf op de openbare straat gedurende de avonduren. Desondanks zijn door de vroeg invallende duisternis nog ongeveer twee uren beschikbaar voor hun laffe gedoe, dat het daglicht niet kan verdragen. Maar ook overdag is de houding van een zekere categorie meisjes zo, dat ze blijf geven elk greintje schaamtegevoel verloren te hebben.</p> <p>Pamflet in Maastricht, eind november 1944. Ook melding in <i>Stars and Stripes</i>.</p>
<p>43. Kolonel Wall verzuchtte dat het gemakkelijker was om witte Amerikaanse officieren bij burgers onder te brengen, dan zwarte soldaten. Vader vraagt om hoeveel zwarte soldaten het gaat. Het blijken er 25 te zijn. Vader vindt het prima hen onderdak te geven in zijn winkelruimte.</p> <p>Mies Stassen, Sittard.</p>	<p>44. De negro policy moet zoveel mogelijk een afspiegeling zijn van de situatie thuis, met aangewezen plekken voor witten en zwarten, waardoor er zo min mogelijk omgang is tussen de rassen. Als zwarte soldaten een café willen bezoeken, moeten ze eerst kijken of er geen witte Amerikanen zijn. De Amerikaanse militaire politie houdt de naleving nauwlettend in de gaten.</p> <p>Besluit Amerikaanse legerleiding.</p>

<p>45.</p> <p>In feite hadden de VS twee legers: voor de gevechtsonderdelen was er een blank leger en voor de ondersteuning was er een zwart leger.</p> <p>Zwarte sergeant Jefferson Wiggins.</p>	<p>46.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Na de 'daad' moet een soldaat zich de volgende dag melden bij een medische post die ontsmettingszalf verstrekt. • Condooms zijn standaard onderdeel van de bepakking. <p>Militaire handboek Amerikaanse soldaat.</p>
<p>47.</p> <p>De rust der wapenen bracht niet en kon niet brengen de beëindiging van den geestelijken strijd (...) De opvattingen en zeden van vele geloovigen worden door onchristelijke elementen besmet (...) De kleding van velen spot met alle zin voor Christelijke zedigheid en neemt niet alleen gevaarlijke, maar zelfs uitdagende vormen aan. (...) Ook in intiemere verhoudingen, van omgang en verkeering, blijkt het leven besmet. Het gedrag van vele meisjes, ja zelfs gehuwde vrouwen, is ergerlijk en verleidend. Goede verkeeringen worden door een uitdagende vrijheid van omgang met anderen en ontrouw verbroken, terwijl talloze andere verhoudingen worden aangegaan, die met alle normen van een verstandige en Christelijke verkeering spotten.</p> <p>Brief van het Episcopaat, september 1945, die door de pastoors in de kerk voorgelezen moet worden.</p>	<p>48.</p> <p>Door de komst van ons Amerikanen als bevrijders is het zedelijke peil bij de Nederlandse jeugd erg naar beneden gehaald, hetgeen zeer betreurenswaardig is. Onze jongens hebben daar schuld aan: zij meenden hier te vinden hetgeen zij eerder reeds in Frankrijk en België vonden. (...) Namens alle Amerikaanse militairen bied ik onze verontschuldigen aan en we hopen dat de jeugd van deze streken weer spoedig zal herstellen, hetgeen zij misdaan heeft. Tot mijn spijt vernam ik, dat de meisjes voor wie de bijeenkomst het meest bestemd was, er waarschijnlijk toch niet waren. Voor hen bijzonder, hoop ik dat ze naar het goede pad terugkeeren. Verschaf onze jongens een gezellige tijd, doch doe dat op een fatsoenlijke manier, zoals er dat ook velen onder u gedaan hebben, en wij zijn u dankbaar. Onze jongens en alle jongens welke in het leger zijn, zijn gemakkelijk tot zulke daden geneigd. Hen is zoiets ook niet gemakkelijk bij te brengen. Weest gij daarom des te sterker, meisjes van Nederland! w.g. Lt. Col. Burner</p> <p>Amerikaanse luitenant-kolonel Burner, in een plaatselijke krant van Heerlen, 1944.</p>

49.

Toelichting.

Alex Brother te gast bij de familie Daemen in Maastricht, 1944 (Bron: M. Kirkels, *Kinderen van zwarte bevrijders*, 38).

50.

Toelichting.

Advertentie in lokale krant van Weert, 1944 (Bron: M. Kirkels, *Kinderen van zwarte bevrijders*, 81).

51.

Toelichting.

De bewoners van Limburg kenden voor de oorlog mensen met een donkere huidskleur enkel uit de missietijdschriften of van een missiespaarpot, zoals die bij veel mensen thuis of in de winkels stond. Als je er geld in doet, knikt het hoofdje uit dankbaarheid. Op het gele offerblok staat 'merci' (Bron: M. Kirkels, *Kinderen van zwarte bevrijders*, 133).

52.

Toelichting.

Zwarte soldaat: 'Het is niet mogelijk wat ik hier gezien heb. Witte meisjes en zwarte soldaten samen op de foto! Als ik dat naar huis schrijf, zullen ze me niet geloven.' Dagboek Chr. Verbunt, fotograaf, Landgraaf, 1944 (Bron: M. Kirkels, *Kinderen van zwarte bevrijders*, 35).

53.

Toelichting.

Groepsfoto met vooraan moeder Lène Wetzels en naast haar het verliefde stel Lenie Wetzels (22 jaar) en zwarte soldaat Edward Moody (23 jaar) in Heer bij Maastricht, 1944 (Bron: M. Kirkels, *Kinderen van zwarte bevrijders*, 118).

De Stem

Voor God, Koningin en Vaderland

NO. 78

Com. v. T.
M. E. Gor.
Mr. J. H.

Telefoon:
2771. Abon-
ner kwart-
postbestell

Polen

de heerschappij van Hitlers lks smartelijke kennen wel de lent en capi-oor Berlijn en Gouvernment-standbeweging i de hoofstad der Generaal

Polen nu reeds dt gebruikt voor volkingsuitwisse-oolsch spreken- t tusschen Rus- streden gebied de meerderheid Vilna wordt uit- delijk een woon- in de gebieden welke thans wor-

gelijk, zegt het t alles wel be- len het best het worden, om de nvaarden, al is toren ook apert ar als men hun riale offers te lgemeen welzijn n in München), niet te veel ver- rierende Russen, eldden geest zou

Zwarte Piet steen des aanstoets

„Vrij Nederland” ver- klapt een groot ge- heim: In het begin van December dreig- de een ernstige ver- koeling in de vrien- schappelijke betrekkin- gen tusschen de Ver- Staten van Noord-Ame- rika en het Koninkrijk der Nederlanden. Wat was immers geschied? Ergens in het Zuiden

van het land had een Amerikaansch officier een jeep beschik- baar gesteld, om Sinterklaas met zijn zwarten knecht te laten rondrijden. Geen tien minuten later kreeg de Amerikaansche commandeerende officier in die stad deftig bezoek van een de- legatie... neger-soldaten. Het was een ernstig protest, dat zij wenschten te doen hooren.

De Nederlanders, zoo klaagden zij, hadden een blank individu zwart geschilderd. Deze surrogaat-neger reed door de stad tot schande en spot van alle real coloured gentlemen. Yes, sir, nooit nog is het zwarte ras op zulk een geraffineerde manier ge- hoond....

De zaak werd natuurlijk bijgelegd. Men moest den protestee- renden duidelijk maken, dat Pietermansknecht een hoogst-on- schuldige grap is. Men moest Nederlanders uitleggen, dat er grapjes zijn, die anderen met den besten wil van de wereld niet onschuldig kunnen opvatten, hoe goed ook bedoeld. Het resultaat van de besprekingen was een volledige overwinning voor de protesteerende Amerikanen. Op 5 December 1944 werd het geschil namelijk geregeld met de plechtige verzekering, dat zoolang er negersoldaten in Nederland zijn, nooit meer een zwartgeverfd vrouws-of manspersoon door de straten zal rijden.

Toelichting.

In december 1944 veroorzaakte Zwarte Piet in Breda een ernstige rel. Een Amerikaanse commandant stelde zijn legerjeep beschikbaar voor de intocht van Sinterklaas. Binnen tien minuten kreeg hij klachten van zwarte Amerikaanse soldaten (Bron: M. Kirkels, *Kinderen van zwarte bevrijders*, 76).

3 April, 1944

Militair Gezag

Bespreking over het gevaar van toenemende prostitutie na de bevrijding

---

Aanwezig: Kol. Buening, Mr. Posthumus Meyes, Maj.
Oudraad, Dr. v.d. Belt en Dr. Meerlo

De bedoeling is om enkele eenvoudige richtlijnen op te stellen voor het tijdvak van "Militair Gezag" waarin de militaire commissarissen hoogstwaarschijnlijk met dezelfde problemen in aanraking zullen komen.

Ten opzicht van deze vragen bestaat een hypocritische, hyper-moreel standpunt en een zakelijk reel standpunt, dat men thans in Engeland heeft aangenomen. Het is een feit, dat tijdens de bezetting de geslachtszieken in Holland enorm in aantal zijn toegenomen, eveneens prostitutie. De slechte materiele toestand is er de oorzaak van, mitsgader het zakken van allerlei zedelijke normen.

Na de bevrijding krijgt men de moeilijkheid dat er in de eerste feestroes verhoogde vraag zal zijn naar sexueel contact, ook van de zijde der bezettende geallieerde legers. Dit houdt nieuwe gevaren in zicht:

- A. Uitbreiding geslachtsziekten
- B. Nog meer ondermijning van het moreel en het menselijk verantwoordelijkheidsgevoel
- C. nieuwe vijandigheid van de mannelijke bevolking jegens de nieuwe bezetters, vooral als deze met meer en betere materiele middelen de meisjes kunnen verlokken

De volgende algemeene richtlijnen worden nu al ter zake dienende beschouwd:

- I. Intensieve, zakelijke, medisch-hygiënische propaganda tegen het euvel der geslachtsziekten, aangifteplicht. Behandelplicht.
- II. Moreele actie met behulp van de geestelijkheid en de jeugdorganisaties tot versterking van het verantwoordelijkheidsgevoel.
- III. Verhoogde mogelijkheid tot normaal vermaak. Opheffing dansverbod.
Sport:
- IV. Officiële bordeelen worden in geen geval toegestaan. Bestaande verboden blijven gelden. (o.a. tippelverbod.) Controle van ingeschreven prostituees blijft bestaan.

Met de geallieerde wordt door de sectie 'volksgezondheid' nu reeds over deze problemen gezocht. Deze zullen waarschijnlijk eigen 'hotels' met eigen meisjes willen inrichten. Dit valt onder hun competentie. Hun zal gewezen worden op het psychologische gevaar voor Hollandsche meisjes aan te lokken. Evenzeer worden Duitse meisjes verworpen. Gevraagd zal worden voor passagierende soldaten restricted areas in te stellen.

Een colour bar wordt door ons verworpen.

Invulblad**Advies aan het militaire gezag en de premier**

Naar aanleiding van ons onderzoek ter plekke, gesprekken met Nederlanders burgers en het bestuderen van beschikbare informatie, komen wij tot de antwoorden op de door het Militaire Gezag en oorlogskabinet gestelde vragen:

Kaartjes

1a. Hoe verloopt de omgang tussen de zwarte soldaten en de lokale bevolking in het bevrijde gebied?

1b. Hoe verloopt de omgang tussen witte en zwarte Amerikaanse soldaten?

1c. Wat merkt de lokale bevolking van de omgang tussen witte en zwarte Amerikaanse soldaten?

1d. Conclusie: In het bevrijde gebied is GEEN / ENIGSZINS / IN HOGE MATE sprake van een verstoorde openbare orde door spanningen tussen bevolkingsgroepen. (LICHT JE ANTWOORD TOE)

-----

2. Welke soorten relaties ontstaan er?

-----

3. In het bevrijde gebied is GEEN / ENIGSZINS / IN HOGE MATE sprake van discriminatie en racisme.

Bronvermeldingen

A. Aardema, J. de Vries, H. Havekes, *De leerlingen construeren het verleden. Actief historisch denken 3* (Nijmegen 2011).

A. Cammaert, 'De bevrijding van Limburg september 1944 - maart 1945. Eindelijk weer vrij!', in: J. Venner, *De Geschiedenis van Limburg. Deel 2* (Kelpen-Oler 2001), p. 62-69.

D. Barnouw, 1940-1945. *De canon van de Duitse bezetting in Nederland* (Zutphen 2016).

K. Amatmoekrim, 'Duizenden zwarte soldaten hebben Europa bevrijd, maar hun gezichten zien we amper als we de oorlog herdenken', geraadpleegd op 18 oktober 2018: DeCorrespondent.nl.

L. Bunch, 'Black history matters to everyone - it's a crucial part of our nation's story', geraadpleegd op 31 oktober 2018: TheGuardian.com.

M.G. van Riessen, e.a., *De Verenigde Staten en hun federale overheid, 1865-1965* (Groningen 2012).

M. Kirkels en J. Purnot, *Van boerenakker tot soldatenkerkhof. Ooggetuigenverhalen over de aanleg van de Amerikaanse begraafplaats in Margraten* (Tilburg 2010).

M. Kirkels, *Kinderen van zwarte bevrijders. Een verzwegen geschiedenis* (Nijmegen 2017).

M. Kirkels, *Van Alabama naar Margraten. Herinneringen van grafdelver Jefferson Wiggins* (Maastricht 2014).

Met dank aan

Workshop bij de Radboud Geschiedenisconferentie van september 2018. Het mysterie van B. van Leeuwen en J. Verwey over de Indonesische dekolonisatieoorlog (Nederlandse soldaten en hun omgang met Indonesische vrouwen tijdens de Indonesische dekolonisatieoorlog, 1945-1949) een inspiratiebron en voorbeeld is geweest. Hetzelfde geldt voor de werkvormen van Actief historisch denken, van A. Aardema, J. de Vries en H. Havekes. Voor het vinden in het Nationaal Archief van de primaire bron *Bespreking over het gevaar van toenemende prostitutie na de bevrijding* van het Militair Gezag, met vermelding van de *colour bar*, zijn we dank verschuldigd aan Juul Dresen.